

ORIGINEEL , KOPIE OF VERVALSING

Peter Vermeulen

Wanneer is een fles nu een origineel, een kopie of een vervalsing? Op het eerste gezicht lijkt deze vraag vrij eenvoudig te beantwoorden. Een origineel is altijd een echte antieke fles. Een kopie is uiteraard nep en een vervalsing zie je zo als kenner en dat laatste zijn we toch allemaal.

Laat ik eens wat twijfel zaaien. Velen van ons hebben in Glasmuseum "De Spiraal" bij Cees van Olst in Diever de zeer boeiende film "De Glasblazers van Herat gezien".

In een uiterst primitief ambachtelijk glasblazerijtje aldaar (Herat ligt overigens in Afghanistan) werden bepaalde rivierstenen samen met wat verbrande plantenresten omgetoverd tot prachtige flessen.

Zulke mondgeblazen flessen van een pakweg 1000 jaar oud model, waarvan de vormen tezamen met de kunst van het kiezen van de juiste stenen en het geheim van de glasblaaskunst in het algemeen steeds van vader op zoon werden overgeleverd, zijn dat nu originele exemplaren, kopiën of vervalsingen?

Het zal duidelijk zijn hier worden geen vervalsingen gepleegd. Kopiën zijn het ook niet: het zijn immers geen nabootsingen van flessen uit een andere cultuur of andere tijd.

Men moet hier dus van originele flessen spreken!

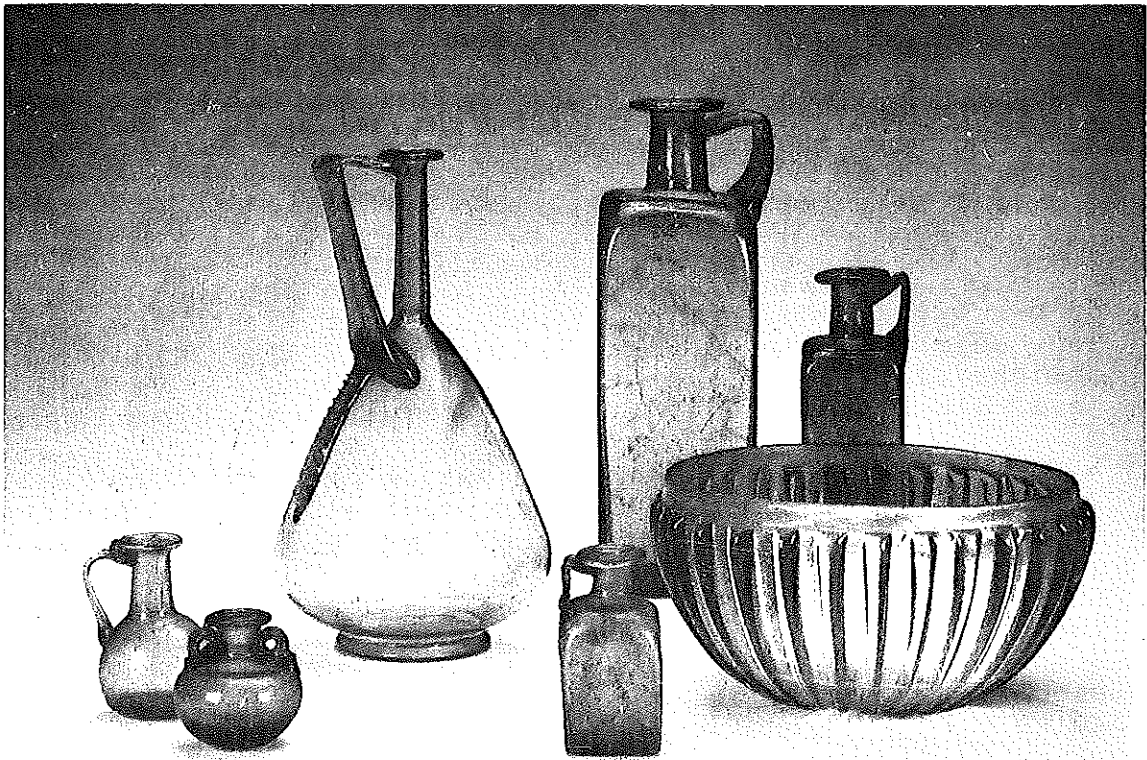
Dat kwaadwillende of ondeskundige handelaren ze later als antiek in de westerse wereld proberen te slijten heeft niets met de oorspronkelijke originaliteit te doen.

Een ander voorbeeld: in Keulen staat de glasblazerij "Ichendorf", hier worden "haargenau" Romeinse flessen nagemaakt. Men kan zelfs uit een zeer fraai uitgevoerde kleurenfolder zijn keuze maken. Goedkoop zijn deze flessen echter beslist niet!

Ook hier is geen sprake van vervalsing: de fabriek pretendeert niet origineel Romeins glas te leveren doch slechts goede kopiën en zij merkt en dateert zelfs de vervaardigde stukken. En ook hier geldt, wat anderen er later mee uithalen doet aan de oorspronkelijke status van kopie niets af.

Aardig in dit verband is het beroemde voorbeeld van de schilder Han van Meegeren, die een portret van Vermeer aan Goering verkocht had en na de oorlog prompt van heulen met de vijand beschuldigd werd. Hij bekende toen het namaken van het Vermeerschilderij, omdat op collaboratie aanzienlijk meer straf staat als op kunstvervalsing!

Zijn er veel vervalsingen in de flessenwereld? Ik zou willen zeggen: in vergelijking met de meeste andere antiekverzamelaarsterreinen valt dat nog best mee. In Europa beperkt het euvel zich voornamelijk tot de Romeinse flessen, die vooral in het Midden-Oosten gebiazen worden. Maar ook de eerste vervalste kattedekoppen zijn al gesignaleerd.

Wie kent niet een dergelijk verhaal als van de argeloze toerist, die bij een bezoek aan een tempel in Egypte door een louche uitziende gids naar diens bouwvallige haardstede wordt meegetroond, alwaar hem een geheimzinnig toegesluisterd aanbod voor de aanschaf van een origineel felgekleurd zandkern flesje wordt gedaan. Het blijkt, dat de gids dit stiekum heeft uitgegraven en achterovergedrukt. Hij weet, dat dat niet mag; maar ja, het loon is ontoereikend en zijn tien kinderen (ter plekke getoond) moeten ook leven. Als goede toerist ding je uiteraard nog wat van de toch al redelijke prijs af en smokkelt het zojuist verworven kleinood tussen het vuile ondergoed (een gratis meestertip van de gids, die zo eerlijk was je voor de douane te waarschuwen) naar huis. Daar blijkt dan al dra, dat het een vervalsing betreft!

Nu zijn vervalsingen in het glas met alle moderne technieken in een laboratorium vrij snel aan te tonen; maar hoe kom je als adspirant-gegadigde zonder al die hulpmiddelen er achter; echt of namaak? In de praktijk blijkt volledige zekerheid nauwelijks haalbaar, maar we kunnen een eind komen.

In de eerste plaats is daar het eenvoudige boerenverstand, waar we allemaal over beschikken. Een gezonde portie wantrouwen tegen een al te aantrekkelijke aanbieding b.v. is al een aardig begin. Zijn er aanknopingspunten? Kijk eens naar de rest van de handel, voorzover U daar enig verstand van heeft. Afgaan op iemands uiterlijk is uiteraard een hachelijke zaak, maar een gesprek over de aangeboden fles en zijn vindplaats geeft vaak al een aardige indicatie. Koop bij twijfel nooit, maar vraag - indien mogelijk - om een "second opinion". Vaak is meer deskundigheid bij onze vereniging te vinden. Dat is ook één van de redenen om een flessenverzamelaarsvereniging op te richten: eenieder weet een beetje, maar samen weten we een boel!

Hoe worden flessen vervalst?

Men probeert nageblazen flessen echt te doen lijken door de inwerking van Vadertje Tijd (klimaat, bodemzouten en -zuren) te imiteren met behulp van o.m. de volgende technieken:

- een zuurbehandeling;
- het kunstmatig aanbrengen van verontreinigingen voordat het glas afgekoeld is;
- bewerking met in vloeistof opgeloste metalloïde zouten;
- het verstuiven van metalloïde zoutkristalletjes op het hete glas;
- het gedurende langere tijd laten rondwalsen van een fles in heel fijn zand;
- het beschilderen van het flesje met een uiterst fijn penseeltje, o.a. paarlmoer nagellak wordt hiervoor gebruikt;
- het beplakken met millimeter kleine reepjes van b.v. de irisbloem om zo geïriseerde barstjes te simuleren;
- het imiteren van het algehele irisatie effect door lakachtige verontreinigde oplossingen.

Waar kunnen we verder al zo opletten?

a. Indien aanwezig is een goed hulpmiddel het z.g. "afbladdereffect" bij "sick bottles". Bij het oppakken blijven dan van die uiterst dunne velletjes verweerd glas aan de vingers kleven. Bij mijn weten is dit effect tot dusver onvervalsbaar gebleken. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat als een flesje niet bladdert het dus vervalst is.

b. Voor iemand met gevoelige vingers (ja, inderdaad het beroemde "Fingerspitzengefühl") is het inderdaad mogelijk te voelen of een flesje echt is of namaak, vooral als een soortgelijk echt flesje ter vergelijking aanwezig is;

c. Een "vergeten" stukje bij kunstmatige veroudering is nog wel eens het pontiebreukvlak. Indien de fles nog heet aan de stang ter vervalsing bewerkt wordt, zal het pontielmerk een uiterst helder oppervlak te zien geven in duidelijke tegenstelling met de rest van het glas.

d. Ook de binnenkant geeft nogal eens aanknopingspunten. Als de vervalsing alleen aan de buitenkant is aangebracht (dus niet als het hele flesje in een vloeistof gedoopt is) zal de binnenkant nog geheel (te) glad zijn.

Let wel: de binnenkant is vrijwel altijd al gladder dan de buitenkant!

De inwerking van de omgeving vindt sterker aan de buitenzijde plaats, terwijl ook vaak de binnenzijde beschermt wordt door de erin geraakte modder.

e. De aanwezigheid van slijtsporen op de onderzijde van zwaardere gebruiksflessen. Flessen waren vroeger relatief duur en werden dus normaliter maximaal hergebruikt. Dit vele gebruik veroorzaakt krasjes aan de onderzijde van de fles.

N.B. Het omgekeerde is natuurlijk niet waar; geen slijtage, dus vals!

Geëxporteerde flessen werden veelal na lediging onmiddellijk weggegooid. Statiegeld was er nog niet, terugsturen loonde niet de moeite. In de koloniën vond weliswaar uitgebreid hergebruik plaats door de inheemse bevolking, maar vele flessen verdwenen in de modder. Denk b.v. 'aan de rijke planters, die de flessen vanaf hun balkon de kreek inzwiepten; de militairen, die ze meenamen op patrouille en in het oerwoud achterlieten; de zeelieden, die ze in de havens overboord kieperden etc.

Met name uit de tropische riviermodder komen soms puntgave flessen, waarvan het na het schoonspoelen lijkt of ze pas gisteren geblazen zijn.

f. Historische kennis over de ontwikkeling van de fles is ook nooit weg. Zo komen uit Romeinse opgravingen b.v. wel malgeblazen flessen soms zelfs met letters c.q. cijfers erop, maar uit de veel latere opgravingen tot aan de 19e eeuw toe(?) zien we juist geen malgeblazen flessen.

Een praktijkgeval: onlangs werd mij door een zeer gerenommeerd handelaar aangeboden een "Rare long necked Dutch onion. 33cm. aqua/lichtgreen. full of bubbles. open pontil". Nog nooit van gehoord dus. Ik heb hem toch maar op proef laten komen. Welnu; het was inderdaad een **FANTASTISCHE** flës maar dan letterlijk en vermoedelijk van de zomer nog in Italië geblazen.

e. Detailkennis m.b.t. b.v. pontiëlvormingstechnieken, afwerking van de monding, malgebruik, techniek van oorbevestiging, glasdikte, kleurproceedes etc is uiteraard eveneens van eminent belang.

Naschrift: Dit artikel heeft zeker niet de pretentie volledig te zijn. Het geeft slechts wat indicaties.

Ik hoop dan ook, dat clubleden met specialistische kennis op dit terrein b.v. glasblaastechnieken, archeologisch onderzoek, handelservaringen etc. willen reageren ter uitbreidingen om zo het kennisbeeld op dit ongetwijfeld gladde terrein te vergroten.

Ook ervaringen en anekdotes zijn van harte welkom!